

WOORD, KLANK & BEELD

BOEK SPIRITUALITEIT

Het boek van haar leven
Teresa van Avila

Teresa van Avila (1515- 1582) is een van de allergrootste vrouwen uit de geschiedenis van het christendom. Ze hervormde de karmelietenorde en liet enkele belangwekkende geschriften na die getuigen van een zeer oorspronkelijke mystiek. In 1970 werd zij als eerste vrouw in de geschiedenis uitgeroepen tot 'kerklerares'. Dat haar werken de tijd overleefden, is een wonder. In 1559 moesten alle geestelijke boeken in haar moedertaal immers vernietigd worden. Vrouwen mochten ook geen leiding geven, laat staan zich uitspreken over geestelijke zaken. Teresa werd niet enkel als vrouw gediscrimineerd, ze was ook van joodse afkomst en daarmee in het Spanje van de zestiende eeuw een tweederangsburger.

Haar autobiografie, die hier in een nieuwe versie in Nederlandse vertaling voorligt, werd in 1575 door de Inquisitie opgeëist en langdurig onderzocht. Teresa's typische manier van omgaan met God wekte de argwaan van de gevreesde kerkelijke rechtbank. Als karmelietes stichtte ze kloosters waar de geest van armoede radicaler werd beleefd. De beweging kreeg navolging in heel

Europa, en dat is des te opmerkelijker, aangezien Teresa het grootste deel van haar leven in slotkloosters verbleef.

Heel centraal in haar geloofsbeleving staat de figuur van Jezus Christus, met wie zij een hoogst persoonlijke band wilde opbouwen. In het boek beschrijft ze hoe dit op een mystieke wijze plaatsvond. De ziel wordt daarbij omgevormd, schrijft ze.

Het boek vertelt over visionaire ervaringen. De inleiders wijzen erop dat we die moeten situeren in een cultureel kader. Het is ook een manier van het onder woorden brengen, zeg maar een literaire stijl. Een voorbeeld uit *Het boek van mijn leven*: „Een andere keer liet de Heer me horen hoe inkomsten verwarring stichten. Hij zei me ook andere dingen tot lof van de armoede.” Het visioen bevestigt als het ware Teresa's voornemen armer te gaan leven.

Het boek kwam tot stand in 1565, toen Teresa vijftig was, op vraag van haar biechtvaders die meer inzicht wilden krijgen in wat er in haar omging en wat de fundamenten van haar hervorming waren. We mogen het ook niet beschouwen als een autobiografie. De heilige had liever over „de ellendigheid van haar leven” geschreven, terwijl ze de opdracht kreeg haar manier van bidden te beschrijven „en de gunsten die de Heer haar schonk”. (EDS)

Teresa van Avila, *Het boek van mijn leven*. Ingeleid door Elisabeth Peeters en Ulrich Dobhan, Carmelitana, Gent, 2010, 457 blz., 31 euro, ISBN 978 90 76671 70 3.

BOEK GESCHIEDENIS

Het verhaal
van een pelgrim
Ignatius van Loyola

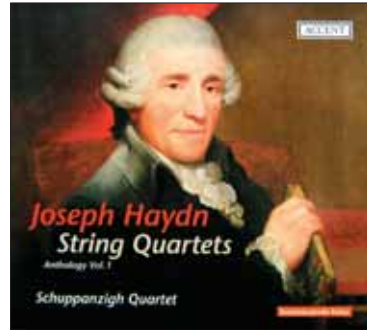
Ook dit boek is een bijzondere autobiografie, eveneens afkomstig uit de zestiende eeuw. We schrijven 1555, wanneer de laatste hand wordt gelegd aan dit boekje dat de geschiedenis zal ingaan als Het verhaal van de pelgrim. Een jaar later sterft de hoofdpersoon, de dan 65-jarige Ignatius van Loyola. Na lang aandringen konden zijn medebroeders het levensverhaal van hun stichter ontfutselen.

De nadruk ligt op de persoonlijke weg van bekering en onderscheiding die Ignatius ging. We volgen hem van zijn jeugd als Baskische edelman, over zijn bekering tot zijn tijd als student in Parijs, waar hij in 1534 met enkele geestesgenoten de jezuïetenorde sticht. Het levensverhaal stopt vrij abrupt, wanneer de gezellen in Rome aankomen en er het hoofdkwartier van de orde vestigen.

Een autobiografie in de moderne zin van het woord is dit niet. Het doel is vooral het mystieke levensproces van deze ene pelgrim over te dragen op komende generaties. Het is ook een geschrift uit de zestiende eeuw, zodat de eindnoten de hedendaagse lezer goed van pas komen. (EDS)

Ignatius van Loyola, *Het verhaal van de pelgrim*, Altiora, Averbode, 2010, 176 blz., 16,50 euro, ISBN 978 90 317 2976 0.

CD KLASSIEK

Vioolmuziek
Joseph Haydn

Het Schuppanzigh Kwartet specialiseert zich in historische uitvoeringen van vioolmuziek en meet zich nu verdienstelijk met de grote Joseph Haydn. Diens strijkkwartetten zijn dan ook het beste van het beste. En toch is maar een deel van zijn oeuvre doorgedrongen tot de

catalogi van de platenmerken. Zeker opus 50 bleef enigszins miskend.

De kwartetten overspannen een periode van dertig jaar in Haydn's leven en markeren een hele evolutie. Het vioolkwartet opus 9, nummer 6 dateert van 1770. Het geeft de overgang aan naar het 'klassieke' vioolkwartet in vier delen met een mooie opvolging van vlugge en trage delen. Bovendien geeft Haydn ook de vier instrumenten een echte persoonlijkheid mee die hen continu met elkaar in gesprek laat blijven.

Die vernieuwing van opus 9 zal hij verder uitdiepen in de kwartetten van de jaren 1790, hier vertegenwoordigd door opus 50, nummer 6. We kunnen het beschouwen als zijn antwoord op Mozart die zes heel verfijnde vioolkwartetten aan hem had opgedragen. Dat het zesde kwartet van opus 50 ook 'de kikker' wordt genoemd, heeft veel te maken met de geestige finale, waarin Haydn het gekwaak

nabootst. Het derde vioolkwartet (opus 74, nummer 1) op de cd is één van de zogeheten Apponyi-kwartetten (naar een vriend en mecenas van de componist). Het is kamermuziek, maar voor een groter publiek, waarin Haydn een perfecte combinatie maakt van het verfijnd muzikale (met veel chromatiek en contrapunt geschreven) en een al bij al wat luchtiger toon met aanwending van volksmelodie. (JC)

Joseph Haydn, *String Quartets. Anthology, Volume 1*, door het Schuppanzigh Quartet, Accent (distributie coda), ACC 24197, 21,15 euro.

CD KLASSIEK

Uit het hoge noorden
Bernhard Crusell

Soms kom je terecht bij componisten van wie het bestaan nog nooit eerder tot je was doorge-

drongen. Zo iemand is Bernhard Henrik Crusell, die veel beter bekend is in Scandinavië dan bij ons. Hij was van Finse afkomst en vierde in Stockholm in dezelfde periode grote triomfen als topklarinettist van de hofkapel.

Voor Sibelius was hij de meest bekende Finse componist en ook hij had een duidelijke band met Duitsland. Daar had hij onder meer Carl Maria von Weber mogen ontmoeten.

Crusell blinkt ook uit als toondichter van klarinetmuziek. Zijn composities getuigen van groot vakmanschap en vragen om een vloeiende muzikaliteit en een warmhartige inleving. Dat blijkt des te meer in deze fijne fluitkwartetten en klarinetkwartetten.

Die laatste werden opgenomen in 1981 door niemand minder dan de Britse lady van het klarinet spel, Dame Thea King. Een schitterend historische opname die haar leeftijd geenszins verraadt. (JC)

Bernhard Crusell, *Clarinet Quartet nr. 1-2-3*, door Thea King, klarinet met leden van het Allegri String Quartet, Hypérion (distributie Laval), Helios reeks, CDH55031, 8,90 euro.

DVD KLASSIEK

Klarinetmuziek
Johannes Brahms

Johannes Brahms (1833-1897) leeft nog steeds voort als de koning van de romantische kamermuziek. Uiteraard denkt men daarbij aan zijn talrijke pianocomposities of aan zijn vioolkwartetten. Brahms zweerde bij de klassieke meesters, en Mozart, Beethoven en Haydn waren zijn grote voorbeelden. Maar Brahms voelde zich ook aangetrokken door 'nieuwere' instrumenten zoals de klarinet. De klarinet zoals wij die vandaag kennen, werd pas in het begin van de negentiende eeuw in Duits-

land ontwikkeld. De eigenaardige Oostenrijkse klarinet zorgde voor een typisch Weense klankkleur. Daarbij speelde de invloed van Oost-Europese volksmuziek waar dergelijke instrumenten zeer populair zijn.

Mooi is dus dat het platenlabel Oehms een knappe dubbelaar heeft uitgebracht met twee sonates voor klarinet en klavier en ook met de twee wondermooie kwintetten: opus 115, waarin de klarinet op de voorgrond treedt, en opus 34, een solide pianokwintet. Beide kwintetten behoren zonder meer tot de meest geliefde composities van kamermuziek die Brahms heeft nagelaten. De componist is er immers in geslaagd zowel de vijf instrumenten prachtig met elkaar te versmelten als hun unieke eigenheid naar voren te halen. Bijwijlen lijkt deze muziek op een pauwenstaart waarin zowel het geheel als de delen een lust zijn voor het oog. De twee klarinetsonates van het opus 120 schreef Brahms in de zomer van 1894 in zijn zomerverblijf te Bad Ischl. De componist stierf in 1897 en zijn compositiearbeid was de jaren voorheen al fel afgenomen. In zijn laatste werken speelde de klarinet wel een hoofdrol.

Deze werken werden aldus Brahms' afscheid van de kamermuziek, zij het een afscheid in waarlijk grootse stijl, waarin hij *Fräulein Klarinette* naar hartenlust aan het woord laat. Warm en verrukkelijk teder is dit werk, met invloeden van de dansende *Ländler* en veel Schwung, zo klinkt vooral de eerste sonate in F klein. De tweede, die in Es dur geschreven is, is wat klassieker van vorm, maar Brahms slaagt erin bijzonder kunstig de motieven te variëren en door elkaar te weven. (JC)

Johannes Brahms, *Clarinet Quintet Opus. 115. Piano Quintet Opus 34. Clarinet Sonatas Opus 120*, door Ralph Manno (klarinet), Alfredo Perl (piano), Michaela Paetsch Neffel en Rahel Cunz (violen), Hartmut Rohde (altviool) en Guido Schiefen (cello), Oehms Classics (distributie coda), OC 110-1, 14,70 euro.